

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Kirstin Kubja, Greta Suurmann
LASTEAIAÕPETAJATE ARVAMUS LIISUSALMIDE KASUTAMISEST LASTEAIA
IGAPÄEVATÖÖS JA NENDE MÕJUST LAPSE KEELE ARENGULE
Bakalaureusetöö

Juhendaja: eesti keele õpetaja Ilona Võik

Tartu 2026

Kokkuvõte

Lasteaiaõpetajate arvamus liisusalvide kasutamisest lasteaia igapäevatoos ja nende mõjust lapse keele arengule

Liisusalvide kasutamine koolieelses eas toetab laste keelelist arengut läbi mängu, rütmitunnetuse ja rahvapärимuse. Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja, mida arvavad lasteaiaõpetajad liisusalvidest kõne ja keele arengu toetajana ning kuidas nad kasutavad liisusalme igapäevatoos. Andmete kogumiseks koostati veebipõhine küsimustik, millele said vastata lasteaegade töötajad. Enamus küsitlusele vastajatest pidas liisusalme oluliseks keelelise arengu toetajaks, sest need laiendavad sõnavara. Liisusalme kasutatakse tihti hommikuringis ja õpetegevuses ning ülekaalukalt on need numbrite ja loendamise teemalised. Uuringu tulemused viitasid sellele, et liisusalvide teadlik kasutamine soosib laste keelelist arengut, kuid nende kasutus on hääbumas.

Võtmesõnad: liisusalmid, keeleline areng, lasteaiaõpetajate hinnangud

Abstract

Preschool teachers' opinions on the use of counting-out rhymes in everyday kindergarten practice and their impact on children's language development

The use of counting-out rhymes in early childhood supports children's language development through play, rhythm, and folklore. The aim of this bachelor's thesis was to examine preschool teachers' opinions on counting-out rhymes as a means of supporting speech and language development, as well as how they are used in everyday practice. Data were collected using an online questionnaire completed by early childhood education staff. Most respondents considered counting-out rhymes to be an important support for language development, as they help to expand children's vocabulary. Counting-out rhymes are often used during morning circle time and learning activities, and they are predominantly related to numbers and counting. The results of the study indicated that the conscious use of counting-out rhymes supports children's language development; however, their use is declining.

Keywords: counting-out rhymes, language development, preschool teachers' opinions

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade.....	4
1.1 Liisusalmid olemus ja kasutamine lasteaias.....	4
1.2 Murdepärimus ja liisusalmid.....	6
2. Liisusalmid mõju keele ja kõne arengule.....	7
2.1 Häälendus ja sõnavara.....	7
2.2 Rütm ja intonatsioon.....	8
3. Metoodika.....	10
3.1 Valim.....	10
3.2 Andmekogumine ja mõõtevahend.....	10
3.3 Andmeanalüüs.....	11
4. Tulemused.....	11
4.1 Liisusalmid kasutamise sagedus.....	12
4.2 Liisusalmid kasutamise viisid ja eesmärgid.....	12
4.3 Õpetajate hinnang liisusalmid mõjule.....	14
4.4 Takistused ja väljakutsed liisusalmid kasutamisel.....	15
5. Arutelu.....	16
Tänu sõnad.....	19
Autorsuse kinnitus.....	20
Kasutatud kirjandus.....	21
Lisad	
Lisa 1. Vastajate ametikoha vaheline jaotus	
Lisa 2. Küsimustik	
Lisa 3. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kategooriad	

Sissejuhatus

Keeleõpe hõlmab laste keeleliste osaoskuste omandamist ja nende kasutamist, et toetada suhtlemisoskust ning kognitiivset arengut. Lasteaias saab keele ja kõne valdkonda arendada eelkõige mängu ja suhtlemise kaudu, kuid oluline roll on ka raamatutel, dramatiseeringul ja luuletustel, sealhulgas liisusalmidel (Kikas, 2008). Liisusalmi võib teisiti nimetada ka laste salmiks, mille eesmärk on mängus osalejate vahel jagada rollid (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009). Seetõttu on oluline kasutada mängulisi vahendeid lapse keele arengu toetamiseks temale omasel viisil (Kivi & Sarapuu, 2005).

Rahvaluule on rahva poolt loodud looming, mis kujuneb ja levib suusõnaliselt. Lastele mõeldud rahvaluule alla kuuluvad ka liisusalmid, mida lapsed kasutavad oma mängudes (Müürsepp, 2003). Liisusalvide kasutamine erinevates mängudes ei ole enam nii tuntud kui varem. Juhtmängija väljaselgitamiseks on tänapäeval teisi lahendusi, näiteks “Kivi, paber, käärid”. Siiski on jäänud liisusalme, mida kasutatakse siiani, kuid nende kasutusala on laienenud: liisusalme ei kasutata enam ainult mängudes, vaid integreeritakse ka teiste tegevustega (Virumaa liisusalmid..., s. a.). Folklorist Piret Voolaid (2023) on öelnud, et liisusalme võib kasutada õppetegevustes nii, et need täidaksid pedagoogilisi eesmärke, ning toetada seeläbi keelelisi osaoskuseid.

Kuigi varasemad käsitlused rõhutavad liisusalvide rolli laste keelelise, sotsiaalse ja kultuurilise arengu toetajana (Voolaid, 2023), puuduvad asjakohased empiirilised uuringud, mis käsitleksid liisusalvide tegelikku kasutamist lasteaias igapäevatoos ning õpetajate hinnanguid nende mõjule, seega seisneb uurimislünk puudavas teadmises liisusalvide praktilise rakendamise ja nende tajutud mõju kohta. Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja, mida arvavad lasteaiasõpetajad liisusalvidest kõne ja keele arengu toetajana ning kuidas nad kasutavad liisusalme igapäevatoos.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Liisusalvide olemus ja kasutamine lasteaias

Folkloor ehk rahvaluule on vaimne pärand, mida antakse edasi suusõnaliselt põlvest põlve (Krusten, 1995). Liisusalm folkloori osana on lihtne ja rütmiline salm, milles esineb palju kordusi, mis aitavad lastel mängides ja tegevuste kaudu arendada keeletaju. Lisaks saab neid

kasutada nii lauldes, lugedes kui ka erinevates õppe- ja kasvatustegevustes. Liisusalmidega saab arendada mälu, tähelepanu ning õpetada uusi teadmisi ja lõimida neid ka teiste valdkondadega (Keelesaade, 2013). Rahvaluule vormide kasutamine lasteaias annab võimaluse kultuuripärandit juba varajases eas tundma õppida, aitab luua lapse identiteeti, arendada keelelisi osaoskusi ja toetada sotsiaalset arengut. Seega annab liisusalvide kasutamine võimaluse tutvuda rahvatraditsioonidega, mis omakorda loob kogukonna- ja ühtekuuluvustunnet (Nugin, 2013).

Bolton (1897) on öelnud, et liisusalmid koosnevad enamasti kahest kuni kaheksast reast ning pikemaid salme kohtab harva, kuna salmi põhieesmärgiks on liisu heitmine ehk ühe osalise valimine, kes mingit ülesannet või rolli täitma hakkab. Liigselt pika salmi kasutamine tähendaks, et põhitegevuseni jõudmine võtab kaua aega. Sageli kasutatakse salvides loendamist või imiteeritakse seda numbritega sarnaste tähenduseta sõnade abil, näiteks “üki-kaki-kommi” või inglise keeles ‘One-ery, two-ery’ (Bolton, 1897). Sarnaselt tavaliste lasteluuletustega kasutatakse palju ka tähenduseta sõnu, mis riimuvad või sobivad rütmiliselt kokku tähenduslike sõnadega (näiteks “piila-paala”), või siis väljendavad hüüdeid, häämitsusi või liikumist, näiteks “hipp-hopp”, “tilla-tilla” (Rubin, 1997).

Liisusalme saab lasteaias kasutada erinevates valdkondades. Nende abil saab selgitada välja juhtmängija või lapse, kes täidab mingit kindlat rolli mängus, näiteks liikumistegevustes. Kui lugeda liisusalmi rütmiliselt, arendab see ka rütmitaju ja muusikalist kuulmist. Lisaks võib liisusalme siduda valdkonnaga “Mina ja keskkond”. Nii saab selgitada erinevaid loodusnähtusi, jäljendada looduse ja loomade hääli ning lisada vastavaid liigutusi. Liisusalme saab kasutada ka matemaatika õpetamiseks, näiteks geomeetrilised kujundid, numbrite tundmine ja loendamine, hulkade võrdlemine (Jakobson, 2009). Mängude ja suhtlemise kaudu areneb lapse kõne ja sõnavara. Seega sobivad liisusalmid, mida saab kasutada igapäevatoimingutes (Kons, 2009) ja lõimida erinevate valdkondadega, hästi lasteaias igapäevaellu, näiteks saab liisusalme kasutada korrapidaja valimiseks, mingite esemete jagamiseks või tervitamiseks. Liisusalvide ülesanne on organiseerida mängu ja valida rolle (Tomingas, 2014), seega aitab see kaasa sotsiaalsete oskuste arenemisele. Sõnade ja riimidega mängimine tekitab hea tuju ja mänguga ühinevad ka need lapsed, kelle kõne ei ole eakaaslastega samal tasemel. Liisusalvide tundmine aitab kaasa ka heale eneseväljendusoskusele (Jakobson & Talinurm, 2009), mis samuti toetab sotsiaalsete oskuste kujunemist ja kaaslastega suhtlemist.

Eelkõige on liisusalmid lõbusad lühiluuletused, mis aitavad lastel tõsta meeleolu ja mida saab lõimida õppe- ja kasvatustegevustega. Nende kasutamisel omandavad lapsed tõhusamalt uued teadmised ja oskused ning seetõttu on see hea võimalus õpetajatele neid õppetöösse sisse põimida (Jakobson, 2009). Näiteks saab liisusalme kasutada hommikuringides, kui on vaja valida laps, kes küsimusele vastab. Bolton (1897) rõhutab liisusalmi juhuslikkust ja õiglast viisi, kui on vaja jagada rolle ilma nimesid nimetamata, olgugi et tegelikult pole tulemus juhuslik, vaid sõltub valitud salmist, laste arvust ja sellest, kellest lugema hakatakse. Lisaks, kui lugeja märkab, et tulemus ei vasta ootustele, on võimalik salmi lõppu muuta sõnu lisades. Samas, isegi kui lapsed aeg-ajalt kasutavad selliseid “strateegiaid”, peetakse liisusalme ikkagi demokraatlikuks ja sobilikuks loosivahendiks (Goldstein, 1989, viidatud Oring, 1997 kaudu). Liisusalvide puhul on oluline ka nende tseremoniaalsus. Kuna neid kasutatakse uue tegevusega alustamisel, aitavad nad lastel häälestuda ning märgivad selgelt, et eelnev tegevus on lõppenud ja algamas on uus (Sutton-Smith, 1997).

1.2 Murdepärimus ja liisusalmid

Murdepärimus on oluline osa eesti rahvaluulest, peegeldades keelelist mitmekesisust ning piirkondlikke eripärasid. Rahvaluule kui suuline pärimus kannab edasi nii keelelisi kui ka kultuurilisi tähendusi, aidates kujundada kogukondlikku identiteeti (Krusten, 1995; Nugin, 2013). Murdekeelsed liisusalmid kannavad endas lisaks keelelisele väärtusele ka kultuurilist identiteeti ning aitavad säilitada rahvapärимust. Laste kokkupuude murdekeelsete väljenditega rikastab nende keelelist kogemust ning toetab keelelist teadlikkust (Nugin, 2013).

Liisusalvide murdekeelsed variandid võivad erineda sõnavara, häälduse ja rütmi poolest, pakkudes lastele võimalust tajuda keele varieeruvust. Selle tajumisel on oluline osa fonoloogilise teadlikkuse kujunemisel, mis omakorda toetab lapse hilisemat lugemis- ja kirjutamisoskust (Kulderknup, 2009; Hallap & Padrik, 2008). Selline mitmekesisus aitab arendada laste fonoloogilist teadlikkust ning paindlikkust keelekasutuses. Samas eeldab murdepärimuse kasutamine õpetajalt teadlikkust ja valmisolekut neid õppetöös rakendada.

Kuigi murdepärimuse väärtust keele arengu ja kultuurilise järjepidevuse seisukohalt on rõhutatud, kasutatakse murdekeelseid liisusalme lasteaiapraktikas harva. Varasemad käsitlused viitavad, et rahvapärimuse kasutamine hariduses sõltub suuresti õpetajate teadlikkusest ja

kättesaadavatest õppematerjalidest (Nugin, 2013; Jakobson, 2009). Selle põhjuseks võivad olla nii sobivate materjalide vähesus kui ka õpetajate ebakindlus murdekeele kasutamisel. Seetõttu on oluline pöörata rohkem tähelepanu murdepärimuse teadlikule kaasamisele alushariduses.

2. Liisusalvide mõju keele ja kõne arengule

Kõne arengu toetamine koolieelses eas on väga tähtis. Selleks on eelkõige vaja koos lapsega rääkida ja tegutseda. Üheks võimaluseks on just kasutada liisusalme (Argus *et al.*, 2022).

Liisusalmidel on mitmeid keele ja kõne arengule kaasa aitavaid omadusi: nendega saab ühildada erinevaid meeli ja seetõttu salvestub rohkem infot. Lühikesi salme saab kohandada vastavalt vajadustele ja laste tasemele: koordinatsioon areneb, kui lisada liigutused, saab põimida sisse uusi sõnu, ja kuna salmid on lõbusad, õpib laps kiiremini ja tõhusamalt (Jakobson, 2009).

2.1 Häälidus ja sõnavara

Hääldamine ja selle areng on seotud tervikliku kõne arenguga ning sellele tuleb lasteaiaõpetajatel koostöös logopeedidega tähelepanu pöörata. Esmalt on lapsele vaja täiskasvanu eeskujut, kuidas tuleb korrektselt hääldada, ja selle järgi saab laps ise praktiseerida. Eesti keeles tähendab korrektselt hääldamine silbistruktuuri, sõnarõhu ja sõnavälte tundmist (Hallap & Padrik, 2008). Näiteks on sõnavälte õppimiseks head liisusalvid T. Jakobsoni ja M. Talinurme (2009) raamatust, kus salvides kasutatakse riime, kuid sõnavälde muutub.

Üks keele valdkondi on fonoloogia. Lastel peab välja kujunema fonoloogiline teadlikkus ehk häälikustruktuuri mõistmine ja häälikute analüüsi oskus. Seda arendavaks tegevuseks on peetud just liisusalme, mis aitavad kaasa fonoloogilisele arusaamisele (Kulderknup, 2009). Folklorist Piret Voolaidi (2023) sõnul võib liisusalm tihtipeale olla tähenduseta, kuid sellegipoolest on see hea hääldusharjutus.

Sõnavara arendamine praktiliste ja mänguliste tegevuste kaudu aitab lastel luua seose sõna ja eseme vahel (Hallap & Padrik, 2008). Just matemaatikateemalistes liisusalvides saab õppida loendamist ja seda ka praktiliselt läbi mängida. Näiteks on Merike Lillo (2014) kogunud kogumikku "Liisusalvidest lauamängudeni" erinevaid liisusalme, mitmed neist on mõeldud numbrite tundmisele ja arvutamisele. Laps saab mänguliselt õppida arvutamist, mis lisab õppetegevusele ka mängulise poole, ja laps saab õppida loomulikult, igapäevastes tegevustes.

Luuletuste või liisusalvide korduv esitamine pikema perioodi jooksul aitab kaasa ka hilisema kirjutamis- ja lugemisoskuse arendamisele (Eghbaria-Ghanamah *et al.*, 2022). Seda tõendavas uuringus täheldati, et lastel, kes lasteaias läbisid riimikordustele toetuva keeleõppeprogrammi, paranesid esimesse klassi jõudes märgatavalt lugemiskiirus ja õigekirjaoskus võrreldes kontrollgruppi kuulunud lastega, kes seda programmi ei läbinud. Alushariduse riiklikus õppekavas (2025) on esile toodud, et lasteaia lõpuks peaks lapsel olema niivõrd suur sõnavara, et ta saab suhtlemisega hakkama ja oskab väljendada oma mõtteid. Lisaks sellele on õppekavas sõnastatud õppeväljund, et laps teab emakeelseid luuletusi, mille alla kuuluvad ka liisusalmid. Kui liisusalme järjepidevalt kasutada, siis muutuvad need laste jaoks arusaadavaks ning nad hakkavad mõistma nende sisu, mis omakorda arendabki sõnavara. Kogu see protsess annab eelduse ka kirjutamis- ja lugemisoskuseks (Jakobson, 2009).

2.2 Rütm ja intonatsioon

Koolieelses eas on kuulamisoskus üks olulisemaid oskusi keele ja kõne arengul ning see vajab pidevat arendamist. Kui lugeda lapsele jutukesi või liisusalme, siis tajub ta esmalt kõne rütmi ja intonatsiooni ning alles hiljem hakkab mõistma kuuldu ja loetu tähendust (Kivi & Sarapuu, 2005). Lasteluules ja liisusalvides kasutatakse enamasti väga selget ja konkreetset rütmi, mille paneb paika rõhuga ja rõhuta silpide vaheldumine. See omakorda aitab aru saada, kus üks sõna lõpeb ja teine algab. Sellist arusaamist märgati juba 7–9 kuu vanuste laste puhul uuringus, milles kasutati välja mõeldud keelt (Curtin, 2005). Rütmitaju olemasolu on täheldatud isegi kahe kuu vanustel imikutel (Trehub & Hannon, 2006), seega on lasteluulest ja liisusalmidest kasu juba enne, kui lapse keeleoskus on arenenud sellisele tasemele, mis võimaldab tal neid ise esitada. Rütmitaju ja keeleoskuse vahelisi seoseid täheldati ka katses, kus võrreldi düsleksiahäire ja tavaarenguga lapsi, ning leiti, et rütmitaju areng oli kõige olulisemaks faktoriks häälikutaju ning edasise lugemisoskuse arendamisel (Huss *et al.*, 2011).

Ühes teises katses võrreldi tavaarenguga laste rütmitaju ning kõneoskust. Katses ilmnes, et lapsed, kes oskasid paremini rütme eristada, olid ka jutustamises edukamad (Gordon *et al.*, 2015). Arenenud rütmitaju oli isegi määravamaks faktoriks kui IQ, varasem muusikaline kogemus või sotsiaalmajanduslik taust (*ibid.*). Lisaks keeleoskusele mõjutab rütmitaju väga tugevalt ka muusikalisi oskuseid, kuna rütmi peetakse lisaks helikõrgusele üheks muusika

baasosaks (Savage, 2015). Vikat (1999) on toonud esile, et kuna liisusalme saab näiteks kaasa koputada ja nipsutada, siis arendab see rütmitaju lapsele sobival viisil: mängides.

Intonatsioon on hääletooni muutmine kõnes (Võõrsõnade leksikon, 2012). Intonatsioonil on suhtlemises tähtis roll: nii saab kõnes esile tuua olulisema ja seda rõhutada. Üks ülesanne on aru saada, kas rääkija soovib veel lisada midagi, kas ta on lause lõpetanud või kõne jätkub. Seetõttu muutub häälekõrgus ja kuulaja mõistab rääkija juttu (Asu, 2021). Monotoonselt lugedes jääb tekst lapsele mõistmatuks (Nugin, 2013). Seega on oluline tekstile juurde lisada emotsioone, näiteks üllatunud, vihane, rõõmus. Tomingas (2014) on kogunud raamatusse "Liisusalmid ja lasteriimid" erinevaid liisusalme, kus mõnda rida saab lugeda teistsuguse emotsiooniga. Niisiis muutub liisusalmi lugedes lugeja hääletoon ja ta kasutab erinevat intonatsiooni. Liisusalmides kasutatakse tihti ka loomade häälsusi või neile omaseid hääli ehk onomatopoeetilisi väljendeid, mida laps saab imiteerida. Kui laps teeb kellegi häält või häälsust järgi, muutub ka intonatsioon. Hääle muutmine kõnes arendab lapse kõnetoonist arusaamist ja hea intonatsioonioskus annab eelduse õigesti hääldamiseks ning edasiseks keeleliseks arenguks (Kuusik *et al.*, 2007).

Liisusalmid säilitavad kultuurilist järjepidevust ning mõjuvad laste keele ja mälu arengule hästi, kuid puuduvad hiljutised uuringud liisusalmide praktilise rakendamise ja nende tajutud mõju kohta. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, mida arvavad lasteaiaõpetajad liisusalmidest kõne ja keele arengu toetajana ning kuidas nad kasutavad liisusalme igapäevatoos. Sõnastasime sellest lähtuvalt neli uurimisküsimust:

1. Kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad liisusalme igapäevases õppetöös?
2. Mida arvavad lasteaiaõpetajad liisusalmidest laste keele arengu toetajana?
3. Milliseid takistusi ja väljakutseid kogevad lasteaiaõpetajad liisusalmide kasutamisel?
4. Mil määral kasutatakse lasteaias murdekeelseid liisusalme?

3. Metoodika

3.1 Valim

Valimi moodustasid koolieelses lasteasutuses lastega töötavad spetsialistid, kes puutuvad igapäevaselt kokku laste keele arendamisega. Valimisse kuulusid 48 õpetajat, 5 abiõpetajat, 2 tugipersonali töötajat (logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, mänguterapeut, direktor), kokku 55 lastega töötavat spetsialisti. Valimi jaotus on esitatud lisa 1. Siinses uurimuses on kasutatud mugavusvalmit, kuna vastajad kaasati nende saadavuse alusel (Tartu Ülikool, 2025).

Uuringus osalenud õpetajate keskmine vanus oli 41,22 aastat ($SD = 12,21$), noorim vastaja oli 22- ja vanim 65-aastane. Kõik vastajad olid naised. Osalejate tööstaaž koolieelses lasteasutuses varieerus alla üheaastasest töökogemusest kuni üle 10 aastani, keskmiseks tööstaažiks kujunes 6,78 aastat ($SD = 4,58$). See viitab sellele, et valimisse kuulusid nii alustavad kui ka pikaajalise töökogemusega spetsialistid. Selline valim võimaldab saada mitmekülgsema ülevaate laste keele arendamise praktikast.

3.2 Andmekogumine ja mõõtevahend

Andmete kogumiseks kasutati veebikeskkonna Microsoft Forms küsimustikku (Lisa 2). Küsimustik oli avatud jaanuarist märtsini 2026. aastal, ning kuna see oli suunatud lasteaiadõpetajatele, siis jagasid autorid seda Facebookis lasteaidnike grupis, oma lasteaias ja kursusel ning tuttavatele õpetajatele. Selle tulemusena koguti 55 vastust, millest 54 vastust sobivad analüüsimiseks. Üks vastus jäeti välja, kuna vastaja ei lubanud oma andmeid töödelda.

Küsimustik koosnes nii suletud kui ka avatud küsimustest, võimaldades koguda nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid andmeid. Suletud küsimused olid peamiselt valikvastustega (sealhulgas mitmikvalik ja Likerti tüüpi skaalad), mille abil uuriti, kui sageli ja millistel eesmärkidel kasutatakse liisusalme lasteaias ning milline on õpetajate hinnang ja nende mõju laste keele arengule. Avatud küsimused võimaldasid vastajatel oma kogemusi ja arvamusi põhjalikumalt kirjeldada. Nendega koguti infot liisusalvide kasutamise praktiliste viiside, õpetajate isiklike hinnangute ning võimalike takistuste kohta liisusalvide rakendamisel õppetöös.

Küsimustiku koostamisel lähtuti uurimisküsimustest ning teoreetilises osas käsitletud seisukohtadest liisusalvide rolli kohta keele ja kõne arengu toetamisel. Küsimused olid

sõnastatud selgelt ja arusaadavalt, et tagada vastuste usaldusväärsus ning vähendada valesti mõistmise võimalust. Andmete kogumisel järgiti uurimistöö eetilisi põhimõtteid. Küsimustikule vastamine oli vabatahtlik ja anonüümne ning vastajatele kinnitati, et kogutud andmeid kasutatakse ainult uurimistöö eesmärgil.

3.3 Andmeanalüüs

Andmeanalüüsiks kasutati kombineeritud uurimisviisi, mis hõlmas nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid meetodeid. Kombineeritud lähenemine võimaldab uurida nähtust mitmekülgelt, sidudes arvulised tulemused sisuliste tõlgendustega ning pakkudes seeläbi terviklikumat arusaama uuritavast probleemist (Õunapuu, 2014). Kvantitatiivse analüüsi raames töödeldi suletud küsimuste vastuseid kirjeldava statistika abil, kasutades tarkvara JASP (2024). Vastustest arvutati sagedused ja protsendid, mille põhjal anti ülevaade liisusalmide kasutamise sagedusest, eesmärkidest ning õpetajate hinnangutest nende mõjule laste keele ja kõne arengus. Tulemused esitati tabelite ja jooniste kujul, et tagada nende selgus ja ülevaatlikkus. Avatud küsimuste vastuste analüüsimiseks kasutati kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit. Analüüsi käigus loeti vastused korduvalt läbi, eraldati tähenduslikud üksused ning rühmitati need temaatilistesse kategooriatesse (Lisa 3). Analüüsi tulemusena kujunes välja kolm põhikategooriat koos alamkategooriatega.

Kategooriate moodustamisel lähtuti sisulisest sarnasusest ning tagati, et iga kategooria oleks selgelt eristatav ja üheselt mõistetav. Vastused jagati rühmadesse nende sarnasuse alusel, et neid oleks lihtsam analüüsida. Kontrolliti, et jaotus oleks selge ja arusaadav. Tulemuste täpsuse tagamiseks võrreldi neid algandmetega. Peamised tulemused esitati lühidalt ja arusaadavalt. Kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid andmeid kasutati koos, et saada parem ülevaade tulemustest.

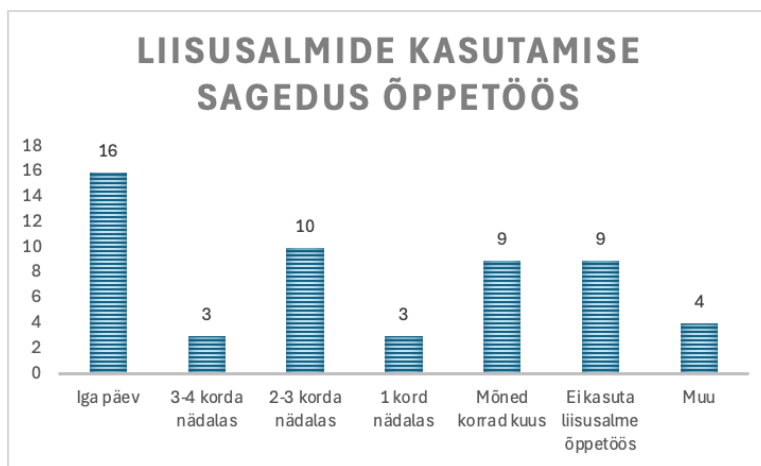
4. Tulemused

Tulemused on esitatud uurimisküsimuste kaupa neljas alapeatükis, et anda selge ülevaade iga uurimisküsimuse vastustest. Anonüümsuse tagamiseks on lasteaiaõpetajate nimed asendatud pseudonüümidega. Näide: (Õ11).

4.1 Liisusalmide kasutamise sagedus

Uuringu tulemused (n = 54) näitavad, et liisusalme kasutakse lasteaia õppetöös pigem sageli (Joonis 1). Kõige enam vastanutest (n = 16) märkis, et kasutab liisusalme igapäevaselt. Lisaks kasutab märkimisväärne osa õpetajatest liisusalme mitu korda või kord nädalas (n = 10) või mõned korrad kuus (n = 10). Samas selgus, et 9 vastajat ei kasuta liisusalme oma töös üldse. Tulemused viitavad sellele, et liisusalme peetakse üldiselt oluliseks ja praktiliseks töövahendiks, kuid nende kasutamise sagedus varieerub õpetajati.

Joonis 1. Liisusalmide kasutamise sagedus õppetöös

4.2 Liisusalmide kasutamise viisid ja eesmärgid

Tulemused näitavad, et liisusalme kasutatakse erinevates olukordades (Joonis 2). Kõige sagedamini kasutatakse liisusalme hommikuringis (n = 33) ning õppetegevuses (n = 28). Samuti kasutatakse neid sageli ka peenmotoorika arendamisel (n = 25) ning järjekorra või juhtmängija valimisel (n = 25). Lisaks kasutatakse liisusalme tähelepanu haaramiseks (n = 19), tervitamiseks (n = 16) ning liikumistegevuses (n = 14). Harvem kasutatakse neid tegevuse vahetamisel või rahunemiseks.

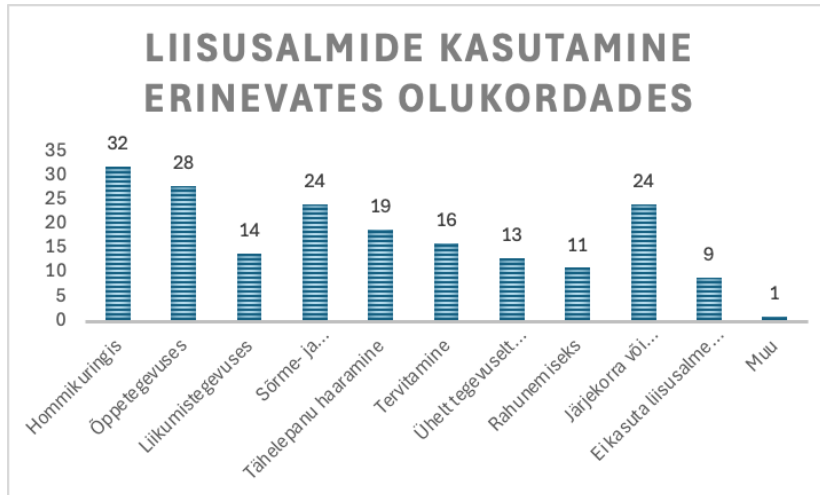
Kvalitatiivsed vastused toetavad kvantitatiivseid tulemusi, viidates liisusalmide olulisele rollile laste tähelepanu koondamisel ja tegevusse kaasamisel. Mitmed õpetajad tõid esile, et liisusalmid aitavad rühmas tähelepanu koondada ja lapsi tegevusse kaasata.

Nad on rütmilised. Erivajadusega lapsele pakuvad nad kohati lihtsamat arusaama ja on kergem jälgida ja igapäevaselt pidevalt korrata. (Õ11)

Samuti toodi esile liisusalmide mänguline iseloom, mis aitab muuta õppetegevused lastele atraktiivsemaks ning toetab seeläbi ka õpitava materjali omaandamist.

On huvitavad, meeldivad lastele, info ja uued sõnad jäävad paremini meelde. (Õ25)

Joonis 2. Liisusalmide kasutamine erinevates olukordades

Liisusalmide teemadena (Joonis 3) domineerivad numbrite ja loendamisega seotud salmid ($n = 34$) ning loomade ja lindudega seotud teemad ($n = 31$). Levinud on ka looduse, kehaosade ja pere teemadega salmid. Lisaks on toodud esile liisusalmide väärtus muusikatundides.

(...) need toetavad samaaegselt keelelist, muusikalist ja sotsiaalset arengut. Rütmilise ja korduva struktuuri kaudu aitavad nad kujundada lastes rütmitaju ning toetavad kõne ja liikumise sidumist. (Õ4)

Joonis 3. Uuringus osalenud õpetajate kasutatavate liisusalmide temaatika

Liisusalvide kasutamise peamiseks eesmärkideks (Joonis 4) nimetati keele arengu toetamist (n = 41), kuulamisoskuse arendamist (n = 33) ning rütmitaju arendamist (n = 32). Samuti peetakse oluliseks rahvapärismuse edasikandmist ja tutvustamist (n = 23).

Kvalitatiivsed vastused toetavad neid tulemusi, rõhutades eelkõige liisusalvide rolli laste keelelise arengu ja sõnavara laiendamisel. Mitmed õpetajad tõid esile, et liisusalmid aitavad rikastada laste kõnet ning toetavad häälduse kujunemist.

Aitab arendada keelt ja sõnavara, samas on mänguline. (Õ1)

Toetavad keele arengut, eelkõige õiget hääldust. (Õ8)

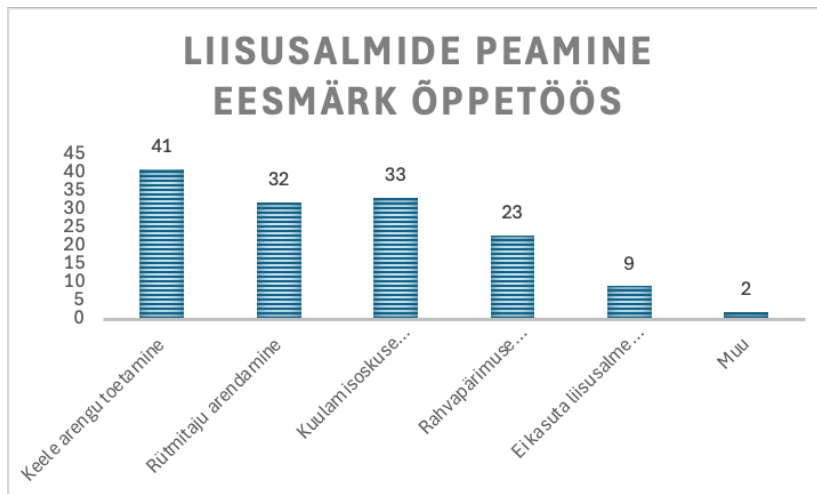
Lisaks rõhutati liisusalvide mõju rütmitaju ja mälu arengule, tuues esile nende rütmilise ja korduva struktuuri.

Arendavad rütmitaju ja mälu. (Õ7)

Rütm aitab lapsel paremini salmi meelde jätta, sellega treenib ja mälu. (Õ51)

Samuti toodi esile liisusalvide roll kuulamisoskuse ja tähelepanu arendamisel (Õ48), väärtus rahvapärismuse kandjana ning õppetegevuse rikastajana (Õ28).

Joonis 4. Liisusalvide peamine eesmärk õppetöös

4.3 Õpetajate hinnang liisusalvide mõjule

Enamik vastanutest (61%) on märganud liisusalvide kasutamisel positiivset mõju laste kõne arengule ja sõnavara laienemisele. Ainult üks vastaja leidis, et liisusalvidel ei ole mõju, samas kui 37% vastanutest ei osanud selles küsimuses kindlat hinnangut anda.

Mitmed õpetajad tõid esile, et liisusalmid aitavad laiendada sõnavara ning toetavad kõneoskuse arengut:

Rikastab ja arendab lapse kõneoskust. (Õ12)

Laiendab sõnavara, arendab kuulmis- ja rütmitaju. (Õ26)

Lisaks toodi välja, et liisusalmid toetavad ka tagasihoidlikumate laste osalemist ja eneseväljendust:

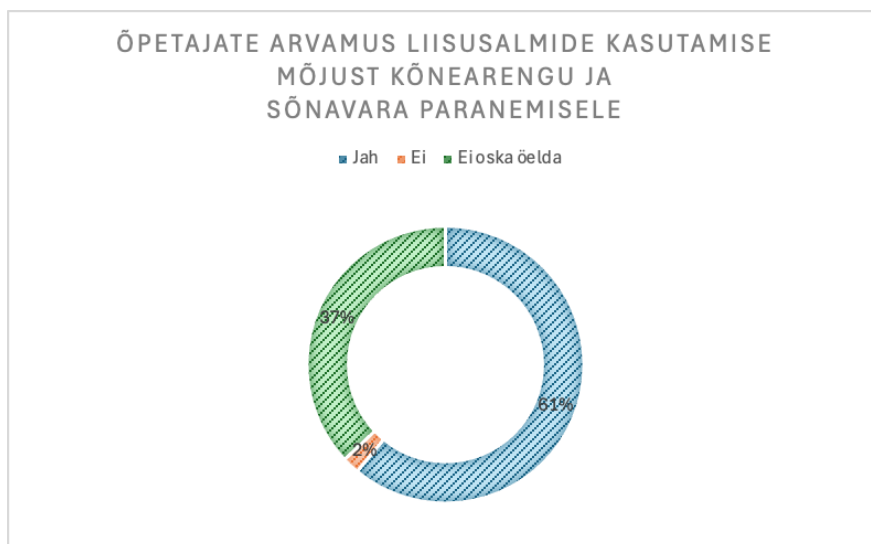
Loevad kaasa ka need lapsed, kes muidu väga rääkida ei julge. (Õ27)

Samas rõhutasid mitmed õpetajad, et liisusalvide mõju sõltub nende kasutamise sagedusest ja järjepidevusest:

Ei oska öelda, kas areng on liisusalvidest, sest ei kasuta neid iga päev. (Õ10)

Järjepidevalt kasutades on mõju. (Õ28)

Joonis 5. Õpetajate arvamus liisusalvide kasutamise mõjust kõnearengu ja sõnavara paranemisele.

4.4 Takistused ja väljakutsed liisusalvide kasutamisel

Uuring näitas, et kuigi liisusalme kasutatakse laialdaselt, ei kasuta osa õpetajaid ($n = 9$) neid oma töös. Samas on enamik õpetajatest (61%), kes liisusalme kasutavad, märganud nende positiivset mõju laste kõnearengule ja sõnavarale.

Selgus, et murdekeelte ja piirkondlike liisusalvide kasutamine on väga piiratud. Enamik vastanutest (91%) ei kasuta murdekeelseid liisusalme ning väike osa (9%) kasutab neid oma

töös. Kvalitatiivsed vastused kinnitavad neid tulemusi, viidates nii materjalide vähesele kättesaadavusele kui ka õpetajate ebapiisavatele teadmistele:

Paljud õpetajad ei tea liisusalme. (Õ24)

Tänapäeval on vähe levinud ja raske leida sobivaid liisusalme. (Õ3)

Seega kinnitavad vastused, et liisusalvide kasutamine sõltub suuresti õpetaja teadlikkusest ja teadmistest ning materjalide kättesaadavusest.

5. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, mida arvavad lasteaiaõpetajad liisusalvidest kõne ja keele arengu toetajana ning kuidas nad kasutavad liisusalme igapäevatoös. Töö keskendus neljale uurimisküsimusele.

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada, kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad liisusalme igapäevases õppetöös. Esmalt selgus, et liisusalme kasutatakse peamiselt hommikuringis ja õppetegevuses, kuid ka sõrme- ja peenmotoorika mängudes ning juhtmängija valimiseks. Nagu selgub ka teooriast, ei kasutata liisusalme enam ainult juhtmängija valimiseks, kuna selleks on tekkinud muid alternatiivseid lahendusi (Virumaa liisusalvid..., s. a.), vaid need täidavad ka pedagoogilisi eesmärke erinevates õppetegevustes (Voolaid, 2023). Selle põhjal võib väita, et ajaga on liisusalvide funktsioon muutunud, kuid nende algupärane eesmärk on siiski osaliselt säilinud ning lisandunud on õppetegevuslikud eesmärgid. Kuigi on leitud, et liisusalvid on hea võimalus tähelepanu haaramiseks ja erinevate valdkondadega lõimimiseks (Keelesaade, 2013), siis on need aspektid veidi vähem levinud liisusalvide kasutamise eesmärgid, nagu selgus uurimuslikus osas. Tulemused näitasid, et liisusalme kasutatakse ka igapäevastes toimetustes, näiteks tervitamisel, sama kinnitab ka Kons (2009). Veidi vähem kasutatakse liisusalme ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumiseks ja rahunemiseks. Sutton-Smith (1997) aga märgib, et liisusalvid on hea viis lapsele märku anda, et üks tegevus saab läbi ja algab teine. Lisaks aitab see lapsel rahuneda ja end koguda. Niisugune tseremoniaalne ja rutiini loov funktsioon on oluline koolieelses eas, kus lapsed vajavad igapäevategevustes selgust, korduvust ja turvatunnet (Sutton-Smith, 1997). Mõnevõrra ootamatult selgus, et on ka õpetajaid, kes ei kasuta enda töös üldse liisusalme, kuid neid oli oluliselt vähem kui neid, kes siiski kasutavad liisusalme lasteaiatöös.

Lisaks selgus, et lasteaiaõpetajad kasutavad enim matemaatika, numbrite ja loendamisega seotud, kuid ka looduse ja loomade-lindude teemalisi liisusalme. See on kooskõlas eelneva teoreetilise käsitlusega, kus rõhutakse liisusalvide võimalust kasutada neid matemaatika õppimisel või lõimimisel valdkonnaga „Mina ja keskkond“ (Jakobson, 2009). Liisusalmid sisaldavad tihti loendamise aspekte, mis toetavad lapse matemaatilise arusaama kujunemist (Lillo, 2014). Seega toetavad uuringu tulemused teooriat, et liisusalme saab lõimida erinevate valdkondadega (Kons, 2009). Sealt edasi tulevad kehaosade, inimeste/perekonna ning pühade ja tähtpäevade teemaga liisusalmid. Vähem populaarsed on tegelaste, toidu ja tunnetega seotud liisusalmid. Paar vastajat leidis, et liisusalvide valik sõltub hetkel käsitletavast teemast või projektist, teised aga leidsid, et teemade valik on väga lai.

Teise uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, mida arvavad lasteaiaõpetajad liisusalvidest laste keele arengu toetajana. Tulemused näitasid, et enamus vastanutest pidas liisusalme positiivseks keelelise arengu toetajaks ja on märganud liisusalvide kasutamise positiivset mõju keelelisele arengule. Eelkõige toodi esile sõnavara, häälduse ja kuulamisoskuse arendamisega seotud aspekte. See kinnitab ka teoreetilises osas esitatud seisukohti, mille kohaselt aitavad liisusalmid kaasa häälduse, sõnavara, rütmitaju ja intonatsiooni arengule (Hallap & Padrik, 2008; Jakobson, 2009; Kulderkup, 2009). Rõhutati mängulist keelekasutust, mida on esile toonud ka varasemad uuringud. Keele ja kõne arengule tervikuna mõjub positiivselt mänguline lähenemine ja korduv kasutamine, mis kinnistab teadmisi (Argus *et al*, 2022; Jakobson, 2009). Väga väärtuslikuks peeti liisusalvide rütmilist ja korduvat ülesehitust, mis aitab lastel sõnu meelde jätta ning julgustab neid aktiivsemalt kaasa ütlema. See on kooskõlas varasemate uurimustega, mille järgi toetavad kordus, rütm ja riim lapse keelelist arengut ning loovad eeldused hilisemaks lugemis- ja kirjutamisoskuseks (Eghbaria-Ghanamah *et al.*, 2022; Huss *et al.*, 2011). Seega võib oletada, et liisusalvide mõju ei piirdu üksnes hetkelise keelekasutusega, vaid võib toetada ka lapse hilisemat kirjaoskuse arengut.

Liisusalvide kasutamise tugevusena toodi esile, et esmatähtis on toetada keelelist arengut, peamiselt sõnavara ja hääldust, nagu kinnitab ka teooria (Argus *et al*, 2022; Jakobson, 2009). Lisaks peeti liisusalme heaks võimaluseks toetada rütmitunnetust ja muusikalist arengut. Mainiti ka sotsiaalseid oskusi ja kognitiivset arengut, kuid vaid paar vastajat tõid tugevusena välja, et liisusalvide kaudu saab lastele tutvustada rahvapärimust. Nugin (2013) toob välja, et

liisusalmid kui folkloori osa aitavad kaasa rahva traditsioonide tundmisele, mis omakorda soodustab ühtekuuluvustunnet. Tulemused viitavad sellele, et liisusalme küll kasutatakse, kuid neile on tekkinud uued eesmärgid. Enam ei kasutata liisusalme eesmärgiga kanda edasi rahvapärimust ja põlvkondlik side võib selles suhtes väheneda.

Tulemused näitasid ka seda, et liisusalme peetakse sobivaks vahendiks tagasihoidlikumate laste kaasamisel. Õpetajate hinnangul aitavad liisusalmid sellistel lastel uusi sõnu omandada, õigemal hääldust harjutada ning kõnetegevustes julgemalt osaleda. See viitab sellele, et liisusalmidel võib olla kaasavat õpet toetav funktsioon. Mänguline vorm, korduvus ja võimalus ühendada kõne liikumisega loovad olukorra, kus laps saab osaleda ka siis, kui tema keeleline eneseväljendus ei ole veel täielikult välja kujunenud. Selline tulemus on kooskõlas seisukohaga, et mänguline õpe toetab laste arengut terviklikumalt (Argus *et al.*, 2022).

Kolmanda uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, milliseid takistusi ja väljakutseid tajuvad õpetajad liisusalvide kasutamisel. Takistustena nimetati sobivate ja eakohaste liisusalvide vähest kättesaadavust, nende vananenud sõnastust ning õpetajate väheseid teadmisi liisusalvide kasutusvõimalustest. Kuigi teoreetilises käsitluses tuleb välja, et sõnadel ei peagi olema otsest tähendust, vaid salm toetaks hääldust (Kulderknup, 2009; Voolaid, 2013). Koos vanaenud sõnastusega saab põlvkondlikult lastele edasi anda rahvapärimust ja seda tutvustada (Nugin, 2013). Lisaks viitab see sellele, et kuigi liisusalme peetakse üldiselt väärtuslikuks vahendiks, ei pruugi õpetajad alati osata neid teadlikult õppetöösse lõimida. Seetõttu võib üheks oluliseks järelduseks pidada vajadust pakkuda õpetajatele rohkem praktilisi näiteid, õppematerjale ja meetodilisi juhiseid liisusalvide kasutamiseks.

Neljanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, mil määral kasutavad õpetajad murdekeelseid liisusalme oma töös. Olulise tulemusena ilmnis, et murdekeelseid ja piirkondlikke liisusalme kasutatakse väga vähe. See viitab asjaolule, et kuigi liisusalvides nähakse väärtust rahvapärimuse kandjana, ei kajastu see murdepärimuse edasikandmises kuigi tugevalt. Tulemuse põhjal võib oletada, et õpetajatel puuduvad kas teadmised, sobivad materjalid või kindlus murdekeelsete liisusalvide kasutamiseks. Samas võiks just murdepärimuse või vananenud sõnastuse kaasamine rikastada laste keelekogemust ning toetada kultuurilisse järjepidevuse kujunemist (Nugin, 2013; Voolaid, 2023).

Sellel uurimusel on ka mõningaid piiranguid. Kuna valim oli üsna väike, siis ei saa teha üldistusi kõigi lasteaiaõpetajate kohta. Lisaks oli vähe vastajaid murdekeelsetest lasteaedadest, mistõttu ei saa ka sellest aspektist üldistusi teha. Suurema valimiga uurimus annaks võimaluse liisusalvide olulisust ka suuremale lasteaiaõpetajate hulgale teadvustada. Teiseks põhinevad tulemused ainult õpetajate enda hinnangul ja arvamusel ning seetõttu on vastused subjektiivsed. Edaspidi võiks teha vaatlusuuringu või võtta fookusesse lapsevanemate arvamused, sest ka kodu võib liisusalme kui rahvapärимuse olulist osa lastele edasi anda.

Lisaks võiks õpetajaid julgustada ise kohandama ja looma liisusalme, et need toetaksid maksimaalselt tänapäeva laste keelelist arengut ja kultuurilist tausta. Selle toetamiseks võiks korraldada erinevaid koostõiseid seminare. Nii oleksid õpetajad teadlikumad liisusalvide positiivsetest omadustest ja oskaksid neid oma töös kasutada.

Kokkuvõtteks võib öelda, et liisusalmid on lasteaia igapäevatoos mitmekülgne ja väärtuslik vahend, mis toetab laste keelelist arengut, kuulamisoskust, rütmitaju ning sotsiaalseid oskusi. Kuigi liisusalvide kasutamine ei ole kõigi õpetajate seas järjepidev ning esineb mitmeid praktilisi takistusi, näitavad tulemused, et liisusalmidel on jätkuvalt oluline roll nii keeleõppes kui ka rahvapärимuse säilitamises. Seetõttu väärub liisusalvide teadlikum kasutamine alushariduses suuremat tähelepanu.

Tänuõnad

Soovime tänada kõiki, kes on meie töö valmimisele kaasa aidanud. Täname oma juhendajat Ilona Võiku, kes toetas meid igati. Suur tänu kõigile lasteaednikele, kes vastasid meie küsimustikule, ja neile, kes jagasid edasi küsimustikku. Täname ka oma perekonda ja lähedasi, kes olid meile toeks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme selle lõputöö koostanud ise ning näidanud korrektselt teiste autorite ja toetajate panust. Töö on koostatud Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuete järgi ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Mõlemad autorid panustasid võrdselt töö valmimisse ning kõik töö osad koostati ühiselt.

Kirstin Kubja

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026

Greta Suurmann

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Alushariduse riiklik õppekava*. (2025). Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113082025001>
- Argus, R., Kütt, A. Tammemäe, T., & Tagel, K. (2022). *Jutukalt, sõnakalt ja nutikalt. Laste kõne ja sõnavara arengu toetamine koolieelses eas*. Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut.
- Asu, E. L. (2021). *Häädusmõtted 5. Tõusvast intonatsioonist eesti keeles*.
https://www.emakeeleselts.ee/wp-content/uploads/2021/05/EvaLiinaAsu_OK-2021_1.pdf
- Bolton, H. C. (1897). More counting-out rhymes. *The Journal of American Folklore*, 10(39), 313–321.
- Curtin, S., Mintz, T. H., & Christiansen, M. H. (2005). Stress changes the representational landscape: Evidence from word segmentation. *Cognition*, 96(3), 233–262.
- Eesti keele seletav sõnaraamat*. (2009).
<https://arhiiv.eki.ee/dict/ekss/>
- Eghbaria-Ghanamah, H., Ghanamah, R., Shalhoub-Awwad, Y., Adi-Japha, E., & Karni, A. (2022). Long-term benefits after a rhyme-repetition based intervention program for kindergarteners: Better reading and spelling in the first grade. *Developmental Psychology*, 58(2), 252–269. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1037/dev0001284>
- Gordon, R. L., Shivers, C. M., Wieland, E. A., Kotz, S. A., Yoder, P. J., & Devin McAuley, J. (2015). Musical rhythm discrimination explains individual differences in grammar skills in children. *Developmental science*, 18(4), 635–644.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine. Praktilisi soovitusi kõnelise suhtlemise kujundamisel*. Tartu Ülikooli kirjastus.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d5daf9e7-b3dd-4722-af52-852563aefa70/content>
- Huss, M., Verney, J. P., Fosker, T., Mead, N., & Goswami, U. (2011). Music, rhythm, rise time perception and developmental dyslexia: Perception of musical meter predicts reading and phonology. *Cortex; a journal devoted to the study of the nervous system and behavior*, 47(6), 674–689. <https://doi.org/10.1016/j.cortex.2010.07.010>
- Jakobson, T., & Talinurm, M. (2009). *Liisusalmid ja lasteriimid. Liisusalמידe ja lasteriimide kasutamisevõimalused lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes*. Tallinn: Kirjastus Ilo.

- JASP Team. (2024). *JASP (Version 0.18.3)[Computer software]*. <https://jasp-stats.org/>
- Keelesaade. (2013). *Liisusalmid*. [video]. Eesti Rahvusringhääling.
<https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/keesaade-liisusalmid>
- Kikas, E. (toim). (2008). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kivi, L., & Sarapuu, H. (2005). Keel ja kõne. Kivi, L., Nugin, K., Palm, H., Pullerits, M., Saarits, Ü., Sarapuu, H., Sikka, H., Timoštšuk, I., Torm, M., Ugaste, A., Vahter, E., Veispak, A., Veisson, M., Õun, T., & Henno, K. (toim), *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 227–255). AS Atlex.
- Kons, A. (toim). (2009). *Parimad praktikad lasteaialt lasteaiale*. Kirjastus Ilo.
- Krusten, R. (1995). *Eesti lastekirjandus*. Kirjastus Elmatar.
- Kulderknup, E. (2009). *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tallinn.
- Kuusik, Ü., Kaasik, B., Lillepuu, Ü., Seero, H., & Viks, M. (2007). *Väikelapse kõne, keele ja tunnetustegevuse areng*. Kirjastus
- Lillo, M. (2014). *Liisusalmidest lauamängudeni*. Kirjastus Koolibri.
- Müürsepp, M. (2003). *Lastekirjandus - müüt, pilt, lugu, laps. Lastekirjanduse teooria ja ajaloo küsimusi*. TPÜ Kirjastus.
- Nugin, K. (2013). *Üldõpetuse rakendamine lasteaias*. AS Atlex.
- Oring, E. (1997). On the tradition and mathematics of counting-out. *Western Folklore*, 56(2), 139–152. <https://doi.org/10.2307/1500203>
- Rubin, D.C., Ciobanu, V., & Langston, W. (1997). Children's memory for counting-out rhymes: A cross-language comparison. *Psychonomic Bulletin & Review* 4, 421–424.
<https://doi.org/10.3758/BF03210804>
- Savage, P.E., Brown, S., Sakai, E., & Currie, T. E. (2015). Statistical universals reveal the structures and functions of human music. *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.*, 112 (29), 8987–8992. <https://doi.org/10.1073/pnas.1414495112>.
- Sutton-Smith, B. (1997). *The ambiguity of play*. Harvard University Press.
- Tartu Ülikool. (2025). *Valimi moodustamine*. <https://samm.ut.ee/valimi-moodustamine/>
- Tomingas, S. (2014). *Liisusalmid ja lasteriimid*. TEA Kirjastus.
- Trehub, S. E., & Hannon, E. E. (2006). Infant music perception: domain-general or domain-specific mechanisms? *Cognition* 100, 73–99. doi: 10.1016/j.cognition.2005.11.006

Vikat, M. (1999). *Laps ja folkloor*. TPÜ Kirjastus.

Virumaa liisusalmid ja mängud koondati leheküljele "Uka-uka. Vanad ja uued mängud rahvaluulearhiivist. (s. a.) <https://viruinstituut.ee/virumaa-liisusalmid-ja-mangud/>

Voolaid, P. (2023). A, B, C, mängust välja läheb see! Salmipärimus lastekeele arengus.

Õpetajate leht. <https://opleht.ee/2023/08/a-b-c-mangust-valja-laheb-see-salmiparimus-lastekeele-arengus/>

Võõrsõnade leksikon. (2012).

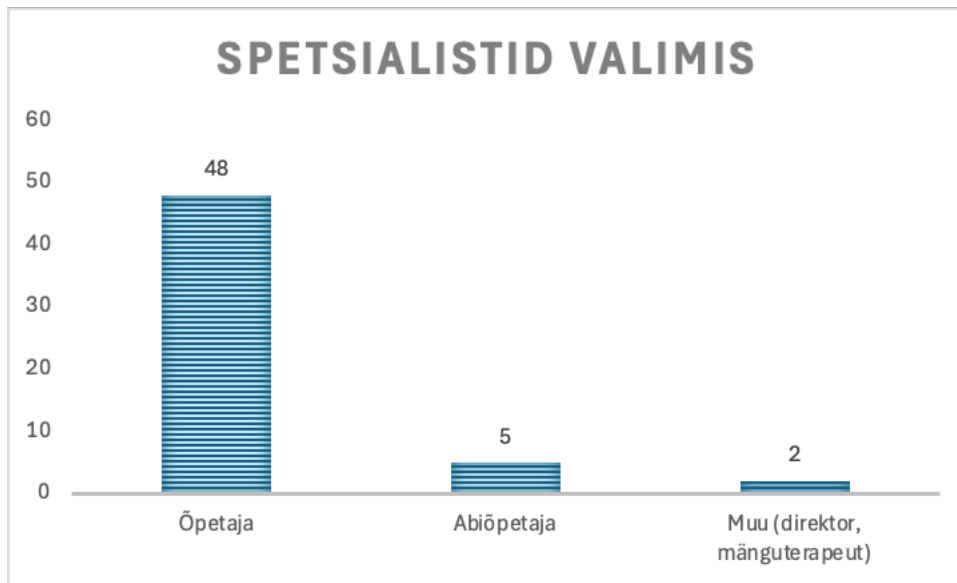
<https://arhiiv.eki.ee/dict/vsl/index.cgi?Q=intonatsioon>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content>

Lisad

Lisa 1. Vastajate ametikoha vaheline jaotus

Lisa 2. Küsimustik

Liisusalmide kasutamise mõju keelelisele arengule koolieelses eas

Tere! Meie oleme Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala tudengid Kirstin Kubja ja Greta Suurmann.

Meie bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas kasutavad alushariduspedagoogid liisusalme laste keele arengu toetamiseks ning millised on õpetajate arvamused ja kogemused selle meetodi tõhususe kohta.

Kõik vastused kogutakse anonüümselt ning andmeid kasutatakse üksnes teadustöö eesmärgil. Täname Teid juba ette abi ja panuse eest!

Uurimisküsimused:

1. Kuidas kasutavad alushariduspedagoogid liisusalme laste keeleoskuse arendamiseks igapäevases õppetöös?
2. Mida arvavad alushariduspedagoogid liisusalmidest laste keele arengu toetajana?

Küsimustiku täitmine võtab aega umbes 15 minutit.

Taustandmed

1. Nõusolek andmete töötlemiseks. Teil on õigus oma nõusolek igal ajal tagasi võtta.

- Jah. Selle vastusega kinnitan, et olen saanud teabe andmete töötlemise eesmärgi kohta. Nõustun, et minu vastuseid kasutatakse selgitatud eesmärgil.
- Ei

2. Sugu

- Naine
- Mees
- Muu / ei soovi öelda

3. Kui vana te olete?

4. Milline on teie ametikoht lasteasutuses?

- Õpetaja
 - Abiõpetaja
 - Tugipersonal (eripedagoog/logopeed/sotsiaalpedagoog)
 - Muu:
-

5. Kui pikk on teie töökogemus lasteaias?

- Alla 1 aasta
- 1-3 aastat
- 4-6 aastat
- 7-10 aastat
- Üle 10 aasta

6. Millises vanuserühmas töötate?

- Hoiurühmas (1,5-3aastased)
- 3-4aastased
- 4-5aastased
- 5-6aastased
- 6-7aastased
- Liitühm (1,5-7aastased)
- Segarühm
- Tasandusrühm
- Muu: _____

Küsimustik

7. Kas teie rühmas kasutatakse murdekeelt?

- Jah
- Ei

8. Millist murdekeelt te kasutate? Kirjuta kõik murdekeeled, mida kasutate.

9. Kui tihti te kasutate murdekeelt?

- Igapäevaselt
- Mõned korrad nädalas
- Üks kord nädalas
- Mõned korrad kuus
- Ei kasuta murde keelt
- Muu: _____

10. Millistes olukordades kasutate liisusalme kõige sagedamini? Vali sobivad variandid.

- Hommikuringis
- Õppetegevuses
- Liikumistegevuses
- Sõrme- ja peenmootorika mängudel
- Tähelepanu haaramiseks
- Tervitamiseks
- Ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumiseks
- Rahunemiseks
- Järjekorra või juhtmängija valimiseks
- Ei kasuta liisusalme oma töös
- Muu: _____

11. Kui tihti kasutate liisusalme õppetöös?

- Iga päev
- 3-4 korda nädalas
- 2-3 korda nädalas

- 1 kord nädalas
- Mõned korrad kuus
- Ei kasuta liisusalme oma töös
- Muu: _____

12. Mis teemalisi liisusalme te kasutate rühmas?

- Loomad-linnud
- Loodus
- Numbrid ja loendamine
- Kehaosad
- Inimesed/perekond
- Toit
- Tegelased
- Pühad ja tähtpäevad
- Tunded
- Ei kasuta liisusalme oma töös
- Muu: _____

13. Mis on liisusalmide kasutamise peamine eesmärk teie töös?

- Keele arengu toetamine
- Rütmitaju arendamine
- Kuulamisoskuse arendamine
- Rahvapärимuse tutvustamine
- Ei kasuta liisusalme oma töös
- Muu: _____

14. Kui kasulikuks peate liisusalme laste keelearengu toetamisel?

- Liisusalmide toetavad laste keelearengut.
- Nõustun Pigem nõustun Ei oska öelda Pigem ei nõustu Ei nõustu

15. Millised on teie arvates liisusalmide kasutamise tugevused?

16. Milliseid takistusi näete liisusalmide kasutamises?

17. Kas olete märganud laste kõnearengu või sõnavara paranemist liisusalmide kasutamisel?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

18. Palun täpsustage viimast vastust.

19. Kas kasutate oma töös ka murdekeelseid või piirkondlikke liisusalme?

- Jah
- Ei

20. Miks peate oluliseks murdepärandi edasiandmist?

21. Milliseid murdekeelseid või piirkondlikke liisusalme te kasutate?

22. Kust pärinevad rühmas kasutatavad liisusalmid?

23. Kuidas võiks liisusalme senisest enam kasutada laste keele arendamisel?

24. Palun lisage siia üks liisusalm, mida teie kasutate ja peate oluliseks keele ja kõne arengu toetamiseks.

25. Kas te soovite veel midagi lisada liisusalmide kasutamise ja/või keelearengu toetamise kohta?

Aitäh vastamise eest!

Kui teil on küsimusi andmete kasutamise kohta, võtke ühendust: Kirstin Kubja

kirstin.kubja@ut.ee või Greta Suurmann Greta.suurmann@ut.ee

Lisa 3. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kategooriad

Tabel 1. Avatud vastuste sisuanalüüsi kategooriad ja näited

Põhikategooria	Alakategooria	Kirjeldus	Näide vastusest
Liisusalmide mõju lapse arengule	Sõnavara areng	Liisusalmid aitavad õppida uusi sõnu	„Laste sõnavara laieneb.“
	Hääldus ja kõne areng	Parandab hääldust ja kõne selgust	„Häälikute selgem kõla, sõnavara rikkam.“
	Mälu ja rütmitaju	Toetab meeldejätmist ja rütmitunnetust	„Rütm aitab lapsel paremini salmi meelde jätta.“
	Tähelepanu ja kuulamisoskus	Arendab keskendumisvõimet	„Kuulamisoskus ja tähelepanu arenevad.“
Liisusalmide kasutamise tugevused	Kaasahaaravus	Liisusalmid meeldivad lastele	„Lihtsad ja kaasahaaravad.“
	Lihtsus ja mängulisus	Kergesti kasutatavad ja lõbusad	„Lihtne, lõbus, kiiresti meeldejääv.“
	Koostöö ja osalus	Julgustavad lapsi osalema	„Loovad kaasa ka need lapsed, kes muidu ei räägi.“
	Rutiini loomine	Aitavad luua turvalist keskkonda	„Aitavad luua turvalist rutiini.“
Liisusalmide kasutamine ja allikad	Allikad	Kust liisusalme saadakse	„Internetist, raamatutest, lapsepõlvest.“
	Kasutamine tegevustes	Sidumine igapäevategevustega	„Siduda liikumise ja igapäevategevustega.“
	Sagedasem kasutamine	Vajadus rohkem kasutada	„Rohkem kasutada.“
	Õppetegevusega sidumine	Kasutamine teemade ja projektidega	„Siduda õppe teemadega.“

Tabelis 1 on esitatud kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus moodustunud põhikategooriad ja alamkategooriad koos näidetega vastustest. Kategooriad kujunesid vastuste korduva analüüsi tulemusena ning kajastavad õpetajate peamisi seisukohti liisusalmide kasutamise ja mõju kohta.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Kirstin Kubja ja Greta Suurmann,

1. Anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose “Lasteaiaõpetajate hinnangud ja kogemused taimede tundmise käsitlemise võimaluste kohta koolieelses eas”, mille juhendaja on loodusteaduste nooremlektor Kaire Jõgi, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.

4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kirstin Kubja

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026

Greta Suurmann

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026